

Libris.RO

Respect pentru oameni și cărți

TUNA KIREMITIȚI

Trei oameni pe drum

Traducere de
ANDREEA POPESCU

UNIVERS

1

Dacă până atunci nu se producea apocalipsa prevestită de patru cărți unanime în imagini grandioase, luna următoare Yakup avea să întoarcă pagina celui de-al douăzeci și cincilea an și, precum majoritatea zdrobitoare a compatrioților săi, nu ieșise niciodată din țară. Când îl auzi pe pilot spunând că acum survolau Bulgaria (omul acesta avea o voce neclară, nazală și tulburătoare), fu cuprins de un sentiment straniu a cărui intensitate îi ardea stomacul. Își sprijini fruntea de geam și încercă să zărească, atât cât îi permitea aripa mare a Airbus-ului, pământul bulgar, unde oamenii vorbeau altă limbă și se rugau la alt Dumnezeu. Nu doar înălțimea îl stânjenea: vălul nopții, țesut de luminile dinspre est, nu-l lăsa să vadă decât paloarea propriei sale reflexii. Prin geamul pe care întunericul îl transformase în oglindă, Yakup îi zâmbea studentului care-l privea atent, acelu student cu ochelari, cu nas ascuțit și cu părul negru și buclat, în care câteva fire albiseră deja.

Din motive care, sper, se vor înțelege mai bine ceva mai departe, avusese întotdeauna, încă din copilărie, vise despre străinătate. Se vedea altundeva, în altă țară, unde oamenii vorbeau în cuvinte de departe. Pe trotuarele late rămânea ca hipnotizat și privea, minunându-se, clopotnițele și trecătorii blonzi. Chiar dacă nu știuse niciodată ce țară era aceea, avea ceva germanic în arhitectură. O catedrală gotică se înălța spre cer și stilul Weimar împodobește bulevardele largi. Știam cum stocase

Respect p memoria lui aceste imagini: unchiul lui, care de treizeci de ani trăia în Germania, îi trimitea frumoase cărți poștale.

Cel mai straniu în visele lui Yakup era faptul că de fiecare dată puteau să-l amăgească. Îndată ce dădea peste clopotnițe și casele cu ferestruici, era convins că de data asta nu visează, că a reușit în sfârșit să iasă din țară. Apoi, uluit și sufocat de bucurie, umbla pe străzi străine, se trezea și se întreba cum de se putuse lăsa pentru a nu știu câta oară înșelat de același vis.

Pentru a vorbi despre Yakup, aş putea foarte bine să încep cu camera lui: era una dintre micile încăperi care dădeau spre stradă, într-un apartament încălzit de o sobă, la parterul unei clădiri vechi din Üsküdar. De pe zidurile în general umede căzuse tencuiala. Dimineața, lumina soarelui trecea mai întâi pe aici, ocolind construcțiile din lemn, cu două etaje, care, ca într-o miniatură persană, se aliniau pe partea cealaltă a străzii, și umplea camera cu acel miros venit din-spre bucătărie care, fără motiv, îți strânge inima. În camera lui, Yakup avea o mică bibliotecă și atlase cu legături roase. Pe masa de lucru se afla un glob afundat între Algeria și Insulele Falkland. Întotdeauna îi plăcuse să se uite la el, să-și aducă aminte capitalele și tropicele.

Tatăl lui avea șaiszeci de ani. Era un om care nu prea zâmbea și tăcea asurzitor. Tot așteptând un pacient care nu avea să vină niciodată în micul său cabinet care se deschidea spre grădină, avea pe zi ce trecea o relație tot mai proastă cu meseria care nu-i aducea nici un câștig; trăia visând la călătorii pe care nu le putea face.

- A trebuit să negociez cu viața, spunea el când îl apuca tristețea. Ea a făcut totul ca să ajung muncitor, ca tata, dar eu am vrut întotdeauna să navighez. Să fiu aventurier, marinar, cineva care nu stă locului... Dar, până la urmă, ne-am înțeles asupra medicinei. Și așa n-am obținut nimic din ce ne doream, nici eu, nici ea. Mi-am dedicat anii acestei profesii

Respu ciudate și sfinte, acestei meserii care n-are nici o legătură cu mine. Și astfel am pierdut amândoi, și viața, și eu.

Parcă o forță misterioasă interzisese familiei să iasă din țară. Nu reușeau niciodată să adune timpul, banii și energia necesare. Totuși, o dată, mama lui Yakup fusese cât pe ce să părăsească Turcia, ea, căreia îi plăcea să meargă în unele weekenduri la cinema cu prietenele de la școala de asistente medicale (cu câțiva ani în urmă, devenise asistentă-șefă, dar, cum calitățile ei fuseseră considerate insuficiente, trebuise să cedeze locul unei colege mai tinere). Se înțelegea bine cu Necla încă din școală; împreună voiseră să vadă țara lui Marcello Mastroianni, ale cărui filme le adorau. Cu economiile în buzunar, se repeziseră la ambasada italiană într-o zi înăbușitoare de august. Oricât de puternică era dorința lor de a vedea Fontana di Trevi, nu fusese de ajuns pentru a evita leșinul Neclei în timpul lungilor și istovitoarelor proceduri pentru obținerea vizei. Și, când sesizaseră un oarecare dispreț în atitudinea funcționarilor ambasadei, care făceau din această întâmplare o problemă de securitate, își dăduseră seama că la urma urmei nu țineau atât de mult să vadă țara acelor oameni eleganți care se uitau pieziș la o infirmieră pe jumătate leșinată.

- Nu contează, spusese mama lui Yakup rupând codițele păstăilor de fasole pentru cină pe masa din bucătărie. Și la noi sunt multe locuri de văzut. Iar acum banii am de gând să-i păstrez pentru băile de la Kızılcahamam. De altfel, umărul mă doare tot mai tare pe zi ce trece.

În familie se vorbește încă despre o altă tentativă, cea a lui Yusuf, cu patru ani mai mic decât Yakup (el folosise globul ca minge de baschet și-l deformase). Cu ani în urmă, Cathy venise la Istanbul și locuise la ei de ziua copilului; pe urmă continuase să corespundeze cu Yusuf. Și, în cele din urmă, cu banii de buzunar puși deoparte, Cathy venise să-l vadă pe băiatul cu care coresponda de patru ani. Bine, între timp

căpătase câțiva pistri și câteva kilograme; dar asta nu fusese de ajuns ca să stingă dragostea pe care Yusuf o nutrea în taină. Era o pasăre fermecată, Cathy; când ea se întoarse acasă după o săptămână în care vizitaseră muzee, moschei și școli coranice și se sărutaseră pe ascuns pe malurile Bosforului, Yusuf era de acum sigur că nu mai vrea să rămână nici un minut în Turcia. Respectă cerințele ambasadei britanice, nu precupeți nici un zâmbet către funcționarii austeri, dar fără rost, nu putea scăpa de destin: tatăl îi mărturisi deodată că se profila una dintre acele convulsii economice care loveau sporadic țara și că, prin urmare, nu-i putea acorda banii promiși. După aceea subiectul străinătății deveni un tabu pentru familie, nu mai vorbeau despre asta. Uneori se reaprindeau în ei ultimele flăcări ale acestei dorințe, apoi, precum minaretele moscheii Selimiye din apropierea graniței cu Grecia, se pierdeau în zare.

Pentru toate aceste motive, faptul că în sfârșit Yakup avea să treacă frontiera (cum e lesne de ghicit, limitele țării se transformaseră pentru familie în tot atâtea metafore) provocă acasă emulație, o jubilație copleșitoare. Tatăl lui îl bătu pe umăr și-i spuse că va fi primul om din neam care vede oceanul. Mama lui începu să dea televizorul mai tare când erau buletinele meteo și să urmărească atent temperaturile din Europa. Chiar și fratele lui, cu care nu mai vorbea de câteva săptămâni din cauza globului stricat, îi făcu o surpriză dându-i un dicționar francez-turc.

Yakup mergea în Franța. În aparență, toate acestea erau rezultatul faptului că bifase căsuța „franceză“ ca limbă străină în formularul cine-clubului universitar. Ambasada Franței trimisese un document la facultate, document pe care un lector bine intenționat îl luase în serios, înainte să dea, răsfoind formularele, peste Yakup, care vorbea franțuzește. Tânărul se mirase la început, apoi se speriasse, el, care nu aștepta absolut nimic de la străinătate. Absolvise un liceu de stat unde nici măcar turca nu era predată ca lumea; și nici nu era prea sigur

Respe franceza pe care o învățase la un curs particular abandonat la jumătate, pentru că nu-l mai putuse plăti. Din ce explicase secretara ambasadei – care avea un nas micuț –, studenți din diferite țări urmau să se întâlnească la Paris și, de acolo, să plece spre La Rochelle, pe coasta Atlanticului. Așteptau din partea lui Yakup să participe timp de trei săptămâni la un festival de film și să-și consemneze pe hârtie impresiile. Instituția care oferea bursa își asuma toate cheltuielile, în afara biletului de avion. De altfel, Yakup strânsese ceva bani muncind vara câțiva ani; aceștia puteau să-i folosească pentru cheltuielile personale.

Se duse la biblioteca universității și găsi o hartă a Franței. Mai întâi cercetă îndelung Parisul, apoi orașul acela, La Rochelle, care părea un mic punct șters pe panglica litoralului. Ceea ce văzu nu-i spuse mare lucru.

Yakup avea cu Leyla – cu treisprezece ani mai mare decât el – o relație pe care îi era greu s-o definească (ca și mie, acum). O cunoștea de un an și jumătate și se atașase de ea, uneori cu pasiune, alteori cu o disperare înrădăcinată în străfundurile sufletului său. Leyla era o femeie frumoasă, cu ochii ei încețoșați care-i dădeau un aer fragil, nasul delicat și părul șaten lung. Dar principalul imbold al pasiunii lui Yakup era profunda afecțiune pe care i-o oferea această femeie.

Împreună cu fiul ei de șapte ani, Leyla ocupa un apartament plin de mobile și de cărți pe o stradă mărginită de lămâi. Tocmai gătea pentru copil când Yakup trecu pe la ea, în ajunul plecării. Trebăluia în fața aragazului și, la cel mai mărunț gest, coada legată la spate îi țâșnea în toate părțile ca o vulpe care-și caută drumul pe întuneric. La bluza albă cu bretele care-i plăcea atât de mult lui Yakup, purta niște pantaloni de vară portocalii. În picioare avea niște papuci fără toc. Copilul își suna tatăl aproape în fiecare zi. Urcă să se joace cu prietenul lui de la etajul de deasupra după ce măncă fără să scoată o vorbă (Yakup încă nu găsisese un mod de comunicare cu el). Leyla își stinse țigara sub jetul robinetului, își desfăcu părul și se așeză lângă Yakup. Închise ochii, se sprijini de perete; în ultimele zile, lucru curios, când fuma, se simțea rău.

– Am fost odată în Franța, zise ea suspinând în timp ce-și întindea picioarele înspre aragaz. După ce ne-au acceptat

Responseră cererea de azil, am vizitat Parisul într-un weekend. În sfârșit, era senzațional să-ți recapeteți libertatea de mișcare. Bine, Halil era o catastrofă la volan și de două-trei ori am fost cât pe ce să facem accident... Francezii sunt puțin înfumurați, mi se pare. Trebuie să fugi după ei dacă vrei să-ți arate drumul. Dar tot e bine. Să nu ratezi Turnul Eiffel. Și apoi Grădinile Luxembourg. Și am mai fost undeva. Ah... cum îi zice...

Puteau să fie frumoase poveștile acestea în care soțul Leylei juca un rol, dar îl făceau pe Yakup să se simtă prost. Degeaba își repetase el că nu era deloc necesar, tot se învinovăța pentru despărțirea cuplului. Și, chiar dacă plecarea lui Halil corespunsese mai mult sau mai puțin cu apariția lui în viața Leylei, problema nu avea de fapt nici cea mai mică legătură cu Yakup. Dar eu cred că gândul că putuse juca un rol în despărțirea unei femei ca Leyla îi măgulea, în secret, orgoliul de tânăr cocoș. Dacă un lucru îl stingherea pe Yakup în poveștile acestea, era admirația pe care o căpăta față de Halil ascultându-le: știa că Halil și Leyla plecaseră probabil în Germania după furtuna din anii optzeci¹. Și apoi, spre deosebire de majoritatea turcoaicelor divorțate, Leyla nu-și considera fostul soț un dușman; nu socotise de cuviință să arunce fotografiile lui Halil după despărțire și, cu un respect care-l surprindea pe Yakup, le aliniase pe toate pe dulapul cu geam din camera fiului lor. Yakup era gelos pe studentul din fotografii, un tânăr de vârsta lui care vorbea în fața mulțimii la portavoce, cu tânăra Leyla alături.

Seara, Leyla îl duse pe Yakup cu mașina până la stația de autobuz către aeroport. Pentru că era mai ieftin, luaseră bilet la o companie mică, ale cărei avioane nu decolau decât după miezul nopții. Leyla îl sărută pe nas – asta îl enerva – și, surâzătoare ca un buchet de trandafiri, îi spuse să se păzească de

1. După lovitura de stat militară de pe 12 septembrie 1980 a urmat o perioadă de represalii, în care numeroase persoane au fost închise sau executate (n. tr.).

parizience și să o sune când ajunge. Yakup urmări cu privirea mica mașină și panașul ei de fum până dispărură în circulația de seară.

La liceu, când chiulea, se ducea mai degrabă la aeroport decât la cinema sau la Lunapark. I se părea fermecător să urmărească decolarea avioanelor. Îl fascina faptul că o pasăre de oțel sfidează legile gravitației sub ochii lui; era surescitat la gândul că, în câteva ore, această pasăre avea să-și întindă aripile deasupra Berlinului, Parisului sau Ulan-Batorului. Aeroportul era legătura între ceea ce văzuse el însuși și ceea ce-i arătase televiziunea. Atunci ultimul avion devenea o pată în zare și băiatul, care o urmărea din ochi fumând, înțelegea cu tristețe că era vremea să se întoarcă acasă.

„Cum să cred că locuri pe care nu le-am văzut niciodată există cu adevărat? se întreba el. Zidul Chinezesc și igluurile eschimoșilor pot să aibă o realitate atâta timp cât nu le-am perceput eu însumi, cu cele cinci simțuri? Se poate spune că Fidel Castro sau Dalai Lama există cu adevărat dacă nu i-am văzut cu ochii mei?“

Când Yakup puse piciorul în terminalul internațional pe care până în ziua aceea nu-l văzuse decât de departe, simți că i se învârte capul; cum plecarea în străinătate încă i se părea un vis absurd, se îndoia și că va putea ajunge la avion. Poate avea să apară o problemă în ultimul moment și el avea să-și petreacă noaptea următoare acasă, în așternuturile mamei sale. Ideea de a se afla a doua zi într-un cămin studentesc din Paris i se părea complet irațională. Și, pentru a preveni orice dezamăgire, elaborase un mod de a o para: povestea peste tot că această călătorie îi fusese impusă de universitate și că, de fapt, el nu era prea motivat. Totuși nu știuse ce să-i răspundă polițistului de la serviciul de pașapoarte când acesta îl întrebase răsând dacă, în realitate, nu se ducea cumva să vadă meciurile: pe Yakup nu-l interesa fotbalul și uitase că, în vara aceea, Campionatul Mondial avea loc în Franța.